

Põud rikkus õhku ja tervist

Hea, et meil surmavat sudu ei teki

“Pilved ilmusid silmapiirile ning kadusid ja mõne aja pärast ei katsunudki taevasse tõusta. Maapind kattus õhuke-se kõva koorikuga ja sedamööda, kuidas taevas muutus heledamaks, muutusid heledamaks ka põllud, punased roosaks ja hahkjad valgeks. Kõik, mis teed mööda liikus, tõstis õhku tolmu... Hommikul ripus tolm otsekuu udu õhus ja päike oli punane nagu veri.”

Nii kirjeldas USA kirjanik John Steinbeck põua-aastate ilma oma kodumaal. Sääraseid aastaid oli 1930ndatel järjepanu üheksa.

Kardeti maailma lõppu

Kuiv periood, mida ajaloos tuntakse kui tolmuvagna (*Dust Bowl*) aastaid, oli Põhja-Ameerika põllundusele hävitav: põud suretas taimed üleharitud kurnatud põldudel ning karjamaadel.

Kunagised preeriad muutusid poolkõrbeks, tugevad tuuled tõstsid pealmise mullakihi tolmu kujul kõrgele atmosfääri.

Kõige hullem nn mustadest tormidest viis mais 1934 Montana põldudelt minema 350 mln t viljakat pruunmulda ja kandis selle tuhandete kilo-

meetrite kaugusele idarannikule, isegi Atlandile.

Paljudes linnades sattusid elanikud paanikasse, arvates olevat saabunud maailma lõpu: päev muutus minutitega mustaks ööks.

Kodused tolmutormid

Laostunud preeriaosariikide farmerid olid sunnitud jätma kodud ning suunduma töötatud maale Californiasse.

Kurbadest kogemustest võeti õppust: põldudele rajati metsakaitseribasisid, hakati pöörama tähelepanu säästlikule põllundusele, just sellele samale, mida püütakse juurutada ka kuue aastakümne möödudes.

Pole ka meie siinmail tolmutormidest pääsenud. Tänavu, neljandal lehekul päeval tekitas tugev tuulepuhang Põlvamaal tõelise samuumi: äsja küntud põuakuivalt põllult kanti õhku selline kogus halli tolmu, et olin sunnitud auto peatama, nähtavus kadus täiesti.

Heino Kees märgib oma raamatus “Eestimaa rekordid”, et võimsaimad tolmutormid esinesid meil 1974. aastal. Mais tõusid tolmupilved Hiiumaal Palukülas ja Tubalas 10 m kõr-

gusele, teedele kerkisid 30–75 cm kõrgused liivavallid. Harjumaal Apometsas kandis tuul maaparandusobjektilt minema 16,2 t/ha kuiva liivmulda.

Tänavu augustis oli meie taevas sarnane Steinbecki kirjeldatuga: pilvitus taevas paistis päike punase kettana. Selle tingis nii põuatolm kui ka arvukate raba- ja metsatulekahjude suits.

Tartu ilmajaamas näitasid aparaadid, et atmosfääri läbi paistvus oli vähenenud kaks korda. Suits, tolm, mitmesugused õhus hõljuvad keemilised ühendid mõjusid ärritavalt inimeste hingamisteedele.

Mitmel pool olla selline õhukokteil mõjunud iiveldamaajavalt – tüüpiline reaktsioon sudule. Sõna “sudu” näitab, millest see segu koosneb, nimelt suitsust ja udust.

Peame õnnelikud olema, et ei ela sellistes suurlinnades nagu Mexico, Tokyo või Los Angeles, kus autode heitgaaside, pinnareljeefi ning päikese kiirguse koosmõjul tekib sageli eriti raskelt talutatav nn fotokeemiline sudu ning osoon.

Muide, kui osoon kõrgel stratosfääris toimib kaitsva kilbina liigse ultraviolettkiirguse eest, siis maa lähedal ta mõjub

tugeva mürgina nii inimestele kui taimedele.

Inglismaa pealinn on tuntud oma udude poolest. Siiski olid ta ajaloo ühed kõige õudsemad päevad mälestusväärsed hoopis sudu tõttu.

Kollane pimedus

Detsembris 1952 tabas linna selline sudu, mida kohalikud elanikud juba sajandeid kutsuvad hernesupiks. Seekord vältas kollane pimedus viis päeva. Õhk sisaldas tuhandeid tonne tahma ja vääveldioksiidi, tundus, et hingata pole enam midagi.

Kui sudu lõpuks hajus, loeti suurniid nelja tuhande ümber. Linnas ei jätkunud lilli ega kirste.

AIN KALLIS

Täpsustus

Eelmise MLi ilmaloos, kus ilmatargad sügist ennustasid, on puudu Marko Kaasiku nimi. Tema prognoos algab sõnadega “Septembri teisel poolel ...”

ML